

Historien bak 10. Mars 1959

Hva som ledet frem til tibetanernes opprørsdag 10. Mars 1959.

Utarbeidet av: Tseten Samdup Chhoekyapa, representant for Hans Hellighet Dalai Lama

Umiddelbart etter at det kommunistiske partiet tok makten i Kina i 1949, begynte det å hevde sitt krav om at Tibet var en del av kinesisk territorium og at landet ba om befrielse fra "imperialistiske krefter" og fra "det reaksjonære feudale regimet i Lhasa".

I oktober 1950 hadde folkets frigjøringshær invadert Tibet så langt som til Chamdo, hovedstaden i Kham-provinsen og hovedkvarteret for den tibetanske hærens østlige kommando. Regionen ble overmanet og guvernøren, Ngawang Jigme Ngabo, ble tatt til fange. Kinesiske styrker invaderte også i stillhet Tibets nordlige østgrense-provins, Amdo, men unngikk militære sammenstøt som kunne alarmere og vekke internasjonal interesse. Dette året evakuerte den 15 år gamle Dalai Lama, hans nærmeste og noen utvalgte regjeringstjenestemenn, hovedstaden Lhasa og opprettet en midlertidig administrasjon nær den indiske grensen ved Yatung.

I juli 1951 ble de av kinesiske tjenestemenn overtalt til å komme tilbake til Lhasa.

Den 9. september 1951 marsjerte en fortropp av 3000 "frigjørings soldater" inn i hovedstaden. Innen 1954 var hele 222 000 medlemmer av Folkets frigjøringshær (PLA) stasjonert i Tibet, og det oppsto hungersnød da landets allerede vanskelige forsyning av mat ble strukket langt utover sin kapasitet.

I april 1956 innviet kineserne komiteen som skulle klargjøre for den autonome regionen Tibet (PCART) i Lhasa, komiteen ble ledet av Hans Hellighet Dalai Lama og tilsynelatende opprettet for å modernisere landet. I virkeligheten var det en "rubberstamp" komité - en komité helt uten myndighet, skapt for å kunne legitimere kinesiske krav.

Utover i femtiårene ble Lhasa stadig mer politisk styrt og en ikke-voldelig motstand utviklet seg, organisert av Mimang Tsongdu, en populær og spontan leder av en borgerrettsgruppe. Plakater som fordømte den kinesiske okkupasjonen begynte å dukke opp. Steiner

og tørket yakmøkk ble kastet på kinesiske militærparader. I denne perioden, da direktivet fra Beijing fortsatt var å fri til tibetanerne fremfor å tvinge dem, ble kun de mer ekstreme Mimang Tsongdu-lederne og mennesker bak de sterkeste meningsytringene utsatt for arrestasjoner.

I februar 1956 brøt det ut opprør i flere områder i Øst-Tibet, og store nederlag ble påført den kinesiske okkupasjonsarmeen av lokal Kham- og Amdogeriilja. Kinesiske tropper ble flyttet fra vestlige til østlige Tibet for å øke militærstyrken til 100.000 soldater og "rydde opp blant opprørerne".

Forsøk på å avvæpne Khampas førte til så stor og voldelig motstand at kineserne bestemte seg for å gå hardere til verks. Folkets frigjøringshær (PLA) startet storstilt bombing og plyndring av klostre i Øst-Tibet, man arresterte medlemmer av landets "adel", de eldste munkene og geriljaleidere og foretok offentlige henrettelser og tortur i et forsøk på å stanse fortsatte forsøk på opprør mot okkupasjonsmakten.

I Lhasa betraktet 30.000 soldater fra Folkets frigjøringshær vaktsomt flyktninger fra kampene i det fjerne Kham og Amdo som ankom Lhasa i tusentall og bygget leirer for mer enn 10.000 mennesker i byens utkant.

I desember 1958 brygget det igjen opp til opprør og den kinesiske militærkommandoen truet nå med å bombe Lhasa og Potalapalasset om uroen ikke stanset. Syd og nordøst for Lhasa hadde 20.000 medlemmer av tibetansk gerilja og tusenvis av sivile stadige konfrontasjoner med kinesiske tropper.

Den 1. mars 1959, mens Hans Hellighet Dalai Lama var opptatt med å ta sin mastergrad i metafysikk i Jokhang-templet, oppsøkte to underordnede kinesiske offiserer ham. De ville at han skulle bekrefte en dato hvor han kunne delta på en teaterforestilling i den kinesiske militæret hovedkvarter i Lhasa. Hans Hellighet svarte at han ville gi dem en dato så fort eksamen og seremonien rundt dette var ferdig.

Dette var en ekstraordinær forespørsel av to grunner:

En, invitasjonen ble ikke formidlet gjennom Kashag (kabinettet) som det burde vært; og to, forestillingen han var invitert til fant ikke sted i palasset hvor slike arrangementer vanligvis fant sted, men i det militære hovedkvarteret. Og, HH Dalai Lama var blitt bedt om å delta alene.

7. mars 1959 ringte General Tan Kuansens tolv – generalen var en av de tre militære lederne i Lhasa – til den ledende abbeden i klosteret og ba om datoen hvor HH Dalai Lama ville komme til det militære hovedkvarteret. 10. mars ble bekreftet.

8. mars 1959. Dette var kvinnedagen, og den patriotiske kvinneforeningen ble utsatt for en skyllebøtte av general Tan Kuan-sen, der han truet med å bombe og ødelegge klostre hvis Khampa-geriljaen nektet å overgi seg. *“... vi visste at vanlige mennesker i Lhasa var villig til å gjøre opprør mot kineserne, selv om de måtte kjempe mot maskingevær med sine bare hender”*, skriver fru Rinchen Dolma (Mary) Taring i sin selvbiografi, *Daughter of Tibet*.

“..vi visste at vanlige mennesker i Lhasa var villig til å gjøre opprør mot kineserne, selv om de måtte kjempe mot maskingevær med sine bare hender.”

9. mars 1959 oppsøker to kinesiske offiserer kommandanten til HH Dalai Lama livgarde og ber ham følge med til Brigader Fu ved det kinesiske militærhovedkvarteret i Lhasa. Brigader Fu forteller ham at det den neste dagen ikke vil være noen vanlig seremoni når HH Dalai Lama skulle forflytte seg fra sommerpalasset Norbulinka til hærens hovedkvarter 2.3 km utenfor byen. Det skulle ikke være noen bevæpnet livgarde med ham og ingen tibetanske soldater ville tillates innenfor steinbroen, et landemerke i utkanten av den store kinesiske militærleiren. Tradisjonen var at hans hellighet alltid ble fulgt av en bevæpnet eskorte på tjuefem livvakter hvor han enn gikk, og at alle beboere i Lhasa strømmet til gatene når han beveget seg igjennom byen. Brigader Fu sa til kommandanten av livgarden at under ingen omstendighet fikk tibetanske soldater krysse steinbroen og for øvrig måtte hele besøket holdes hemmelig.

Den kinesiske leiren hadde alltid blitt sett på med

frykt av tibetanerne, og det faktum at HH Dalai Lama nå skulle besøke den, ville kunne skape angst blant tibetanerne.

10. mars 1959. Invitasjonen førte til at 300.000 lojale tibetanere omringet Norbulinka-palasset, og dannet et menneskelig for beskyttelsesvegg for deres Yeshe Norbu (kallenavn for Hans Hellighet Dalai Lama, som betyr “Precious Jewel”). De fryktet at han ville bli bortført til Beijing for å delta på den kommende kinesiske nasjonalforsamlingen. Denne mobiliseringen tvang HH Dalai Lama til å avslå hærlederens invitasjon. I stedet ble han holdt som en fange av hengivenhet.

12. mars 1959 marsjerte 5000 tibetanske kvinner gjennom Lhasas gater med bannere som krevde *“Tibet for tibetanere”* mens de ropte *“Fra i dag er Tibet uavhengig”*. Foran det indiske generalkonsulatet i Lhasa holdt de en appell og ba India om hjelp. Mimang Tsongdu-medlemmer og deres tilhørere hadde reist barrikader i Lhasas trange gater, mens den kinesiske militsen hadde plassert sandsekker med maskinpistoler på byens flate hustak. 3 000 tibetanere i Lhasa hadde blitt med opprørerne i fjellene som omringer Lhasa.

Den 15. Mars 1959 forlot 3000 av HH Dalai Lamas livvakter Lhasa for å posisjonere seg langs en forventet fluktrute. Khampa-opprørsledere flyttet sine mest betrodde menn til strategiske punkter på ruten. Lojale soldater fra den tibetanske hæren blandet seg med sivile for å skjule den valgte ruten. På dette tidspunkt var tibetanerne i antall soldater mot kineserne i forholdet 25 til 2. Anslagsvis 30.000 til 50.000 kinesiske tropper med moderne våpen hadde posisjonert 17 kanoner og tunge våpen rundt hele byen. Mens de kinesiske bemannet svingende howitzere (svingbare kanoner), slepte tibetanerne gamle kanoner i posisjon med hjelp av muldyr.

16. mars 1959 observerte man at kinesisk tungt artilleri ble flyttet til steder innenfor rekkevidde av Lhasa og spesielt Norbulinka. Ryktene gikk om at flere tropper ble fløyet inn fra Kina, og ved nattetid var hele Lhasa sikker på at HH Dalai Lamas palass ville bli bombet.

17. mars 1959 kl. 16.00 avfyrte kineserne to granater mot Norbulinka. De landet i en myr rett nedenfor palassveggene. Denne hendelsen gjorde at HH Dalai Lama endelig bestemte seg for å forlate sitt hjemland. *“... when the Chinese guns sounded that warning of death, the first thought in the mind of every official within the Palace, and every humble member of the*

vast concourse around it, was that my life must be saved and I must leave the Palace and leave the city at once”, minnes hans hellighet i sin selvbiografi mitt land og mitt folk. “There was no certainty that escape was physically possible at all – Ngabo had assured us it was not.. If I did escape from Lhasa, where was I to go, and how could I reach asylum? Everything was uncertain, except the compelling anxiety of all my people to get me away before the orgy of Chinese destruction and massacre began”.

Klokken 10 om natten den 17. Mars 1959 kledd soldatuniform og med et våpen slengt over skulderen, marsjerte HH Dalai Lama ut av Norbulinka og ut på en farefull vei til India og frihet. Hans mor og eldste søster hadde reist i forveien.

19. mars 1959. Kamper bryter ut i Lhasa sent på kvelden og raser i to dager med kamper mann mot mann og med håpløse odds for den tibetanske motstanden. Klokken 02.00 begynner kineserne å bombe NorbuLingka. Norbulinka ble bombardert med 800 granater iløpet av få timer.

21. Mars 1959. Tusenvis av menn, kvinner og barn som hadde samlet seg rundt palassveggen ble slaktet ned og hjemmene til ca. 300 tjenestemenn ble ødelagte. I etterkant ble 200 medlemmer av Hans Hellighet Dalai Lamas livvakt fratatt sine våpen og henrettet med maskingevær i offentlighet.

Lhasas største klostre, Gaden, Sera og Drepung ble bombet - de to sistnevnte fullstendig ødelagte sammen med monastiske skatter og verdifulle skrifter. Tusenvis av munkere ble enten drept på stedet, transportert til byen for slavearbeid, eller deportert. I hus-til-hus-søk ble innbyggere i alle boliger som hadde våpen, trukket ut og skutt på stedet. Over **86.000 tibetanere** i sentrale Tibet ble drept av kineserne i denne perioden.

HH Dalai Lama og hans følge krysset den indiske grensen ved Khenzimane Pass.

31. Mars 1959. Pandit Nehru annonserte 3. april i det indiske parlamentet (Lok Sabha) at Indias regjering hadde gitt asyl til HH Dalai Lama. Gruppen brukte et par dager på å nå Tawang, hovedkvarteret til West Kameng Frontier-avdelingen i Northeast Frontier Agency (NEFA), nå kjent som Tawang District of Arunachal Pradesh. HH Dalai Lama tilbragte fire dager i Tawang, og etter dette brukte han ti dager på å komme seg etter dysenteri. I Bomdila ble HH Dalai

Lama offisielt mottatt av en utsending fra den indiske regjering med en velkomsthilsen fra Nehru.

Den 18. april 1959 reiste HH Dalai Lama, hans mor, søster, bror, tre ministre og rundt 80 andre tibetanere til Tezpur, Assam. Der ble han møtt av indiske tjenestemenn og et pressekorps på nesten 200 korrespondenter, alle ivrige for å høre om det de kalte “The Story of The Century”.

I Tezpur kom Hans Hellighet med sin berømte uttalelse, også kjent som Tezpur-erklæringen, der han forkastet 17-punktsavtalen han hadde undertegnet “under tvang” i Beijing i mai 1951.

